

Nya påföljder

En kort presentation av Påföljdsutredningens förslag

Stockholm 2012

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2012:34

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice.

Tryckt av Elanders Sverige AB.
Stockholm 2012

ISBN 978-91-38-23734-2
ISSN 0375-250X

Påföljdsutredningen

Utredningen tillsattes av regeringen år 2009. Utredare har varit hovrättspresidenten Fredrik Wersäll och sekreterare hovrättsassessorn Linda Palmenäs, rådmannen Lars Wallinder och hovrättsassessorn Karin Sandahl.

Utredningen har haft ett betydande antal experter från rättsväsendet och andra berörda myndigheter och organisationer. Samtliga experter har ställt sig bakom de förslag som lämnas.

Utredningen har också haft en parlamentarisk referensgrupp med företrädare för riksdagspartierna, där förslagen fortlöpande diskuterats.

Utredningen har haft omfattande externa kontakter, såväl i Sverige som i andra jämförbara länder.

Utredningens fullständiga förslag redovisas i betänkandet Nya påföljder, SOU 2012:34, som kan beställas via Fritzes kundtjänst, order.fritzes@nj.se. Det går också att ta del av betänkandet på regeringens hemsida www.regeringen.se.

Uppdraget

Vårt uppdrag har varit att göra en total översyn av påföljds-systemet för såväl vuxna som unga lagöverträdare. I uppgiften har däremot inte ingått att se över straffskalorna för enskilda brott.

Enligt våra direktiv ska vi överväga bl.a.

- att minska antalet korta fängelsestraff och ersätta dem med andra trovärdiga påföljder
- att skapa en tydligare reglering vid återfall i brott
- att utveckla innehållet i de påföljder som används som alternativ till fängelse
- att behandla olika brottstyper mer lika vid valet av påföljd
- att utveckla nya påföljder för unga
- att införa villkorligt fängelse

Vi föreslår

- att villkorligt fängelse införs i påföljdssystemet
- att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn avskaffas
- att fängelsestraff upp till ett år för tidigare ostraffade personer ska dömas ut villkorligt
- att villkorligt fängelse alltid ska kombineras med en ytterligare sanktion – böter, samhällstjänst, övervakning, hemarrest eller olika former av vård – strängare ju mer allvarligt brottet är
- att frivårdens insatser ska öka
- att återfall i brott alltid ska följas av ett skärpt straff
- att lika allvarliga fall ska leda till lika ingripande påföljder – olika brottstyper ska behandlas lika vid påföljdsvalet
- att bötesstraffen ska höjas
- att socialtjänstens huvudansvar för ungdomar som begår brott ska bibehållas och utvecklas
- att nya påföljder – varningsstraff, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning – ska införas för unga lagöverträdare

Påföljdssystemets fel och brister

Påföljdssystemet är komplext och svåröverskådligt

I dag kan ett fängelsestraff ersättas av någon av påföljderna villkorlig dom eller skyddstillsyn. Dessa påföljder kan i sin tur förenas med en rad olika frivårdsinslag.

Valet av påföljd grundas inte huvudsakligen på hur allvarligt brottet är, utan på många gånger osäkra prognoser om det finns en risk för att den tilltalade ska återfalla i brott. Det leder till att det är svårt att rangordna de olika påföljderna efter hur ingripande de är och att förutse vilken påföljd ett brott kommer att leda till.

Straff döms inte alltid ut efter brottets allvar

Det finns begränsade möjligheter att anpassa innehållet i villkorlig dom och skyddstillsyn efter brottets allvar. Det innebär att straffet inte alltid upplevs som proportionellt i förhållande till brottet. Ett mindre allvarligt brott kan leda till en mer ingripande påföljd än ett mer allvarligt brott och lika allvarliga brott kan leda till olika ingripande påföljder.

Dessutom uppstår det en tröskel i övergången mellan villkorlig dom eller skyddstillsyn och fängelse. Ett brott som är obetydligt mer allvarligt än ett annat brott kan leda till en betydligt mer ingripande påföljd.

Alternativen till fängelse är otydliga

När villkorlig dom eller skyddstillsyn döms ut anges inte alltid hur långt straff som skulle ha dömts ut om fängelse hade valts som påföljd. Det framgår därför inte tydligt för den dömde hur allvarligt rätten ser på brottet och vad han

eller hon riskerar om påföljden inte sköts. Innehållet i påföljden är dessutom ibland tunt.

Lika allvarliga brott behandlas olika

Allt fler brott har kommit att behandlas strängare till följd av att de är av viss art, även om de anses vara lika allvarliga som andra brott.

Det finns inte några tydliga riktlinjer och principer för när ett brott ska anses vara av sådan art att det ska leda till en strängare påföljd. Det kan uppfattas som inkonsekvent och godtyckligt.

Särbehandlingen till följd av brottslighetens art har också lett till att korta fängelsestraff och andra ingripande påföljder används i stor utsträckning även för mindre allvarlig brottslighet.

Ungdomspåföljderna är inte heltäckande

De särskilda påföljderna för unga (15–17 år) fungerar relativt väl, men i vissa situationer saknas en lämplig eller tillräckligt ingripande påföljd.

Utgångspunkterna för våra förslag

- Påföljdssystemet måste präglas av rättvisa, tydlighet och konsekvens.
- Straff ska dömas ut efter brottets allvar.
- Lika allvarliga fall ska behandlas lika.
- Återfall i brott ska alltid innebära en mer ingripande påföljd.
- Systemet ska vara humant och ta till vara de möjligheter som finns att verka brottsavhållande.

Påföljder för vuxna

Villkorligt fängelse införs i påföljdssystemet

Vi föreslår att villkorligt fängelse införs i påföljdssystemet.

Villkorligt fängelse ska ersätta villkorlig dom och skyddstillsyn.

Förslaget innebär att påföljdssystemet för vuxna lagöverträdare ska bestå av två påföljder, böter och fängelse, där det under vissa förutsättningar kan beslutas att fängelsestraffet ska vara villkorligt.

Innebörden av villkorligt fängelse

Villkorligt fängelse innebär att det döms ut ett fängelsestraff på viss tid men att den dömda inte behöver verkställa straffet i kriminalvårdsanstalt om han eller hon uppfyller vissa villkor.

Villkoren ska bestå i att den dömda under en prøvotid på två år dels inte begår nya brott, dels fullgör den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med.

Förutsättningar för villkorligt fängelse

Fängelsestraff som är kortare än ett år ska dömas ut villkorligt, om det inte är fråga om återfall i brott.

Även fängelsestraff som uppgår till ett år eller mer ska kunna dömas ut villkorligt, om de kan förenas med en ingripande kontraktsvård eller om ovillkorligt fängelse på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl framstår som uppenbart oskäligt.

Tilläggsanktion ska bestämmas efter brottets allvar

Det är inte tillräckligt att ett villkorligt fängelsestraff innebär skyldighet för den dömda att avhålla sig från brott under en prøvotid. Villkorligt fängelse ska därför alltid förenas med en tilläggsanktion.

Valet av tilläggsanktion ska göras med utgångspunkt i fängelsestraffets längd. Det innebär att ett längre villkorligt fängelsestraff ska förenas med en mer ingripande tilläggsanktion än ett kortare straff och att lika långa villkorliga fängelsestraff ska förenas med tilläggsanktioner som är i huvudsak lika ingripande.

Om det inte finns någon tillräckligt ingripande tilläggsanktion att ta till, ska ett ovillkorligt fängelsestraff dömas ut.

Tilläggsanktioner

Böter

Kortare villkorliga fängelsestraff, upp till och med tre månader, ska som utgångspunkt förenas med dagsböter.

Som en allmän riktlinje bör gälla att ett straff på en månad förenas med 70 dagsböter och ett straff på tre månader med 120 dagsböter. Bötesbeloppen ska höjas, se nedan.

Samhällstjänst

För längre villkorliga fängelsestraff är böter normalt inte en tillräckligt ingripande tilläggsanktion. Straffet ska då som utgångspunkt förenas med samhällstjänst, bestående av oavlönat arbete och vissa påverkansprogram.

Som en allmän riktlinje bör gälla att ett straff på sex månader förenas med 140 timmars samhällstjänst. Motsvarande nivå för ett straff på tio månader bör vara 220 timmar samhällstjänst.

Övervaknings- och kontroll sanktion

Alla har inte förutsättningar att fullgöra samhällstjänst. Om samhällstjänst inte bedöms vara en lämplig sanktion för den tilltalade, ska tilläggsanktionen därför i stället kunna bestå av övervakning och kontroll enligt en övervaknings- och kontroll sanktion.

Övervaknings- och kontroll sanktionen ska vara i huvudsak lika ingripande som det antal timmar samhällstjänst som annars skulle ha dömts ut. Den ska i princip pågå lika länge som det utdömda villkorliga fängelsestraffet, dock minst tre månader.

Det huvudsakliga innehållet i sanktionen ska vara kontakt med en övervakare och vissa påverkansprogram. Vid längre straff, sex månader och mer, ska sanktionen också inkludera

vissa inskränkningar i rörelsefriheten, såsom förbud att lämna bostaden på helgerna eller förbud att besöka vissa platser.

Hemarrest

Korta fängelsestraff kan i dag verkställas i hemmet med elektronisk fotboja. Vi föreslår att den möjligheten tas bort och att det i stället ska finnas möjlighet att förena ett villkorligt fängelsestraff med hemarrest.

Hemarrest ska innebära ett förbud att lämna bostaden annat än för arbete eller annan godkänd sysselsättning eller vård, behandling eller programverksamhet på i förväg bestämda tider. Den ska vara förenad med alkohol- och drogförbud.

Hemarrest ska pågå under två tredjedelar av det utdömda fängelsestraffets längd och kunna övervakas elektroniskt.

Hemarrest ska användas som tilläggsstraff om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott på sådant sätt att det annars inte hade funnits förutsättningar att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt.

Vård- eller påverkanssanktion

Många brott har samband med alkohol- eller drogmissbruk eller andra personliga problem. Istället för dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontrollstraff eller hemarrest ska ett villkorligt fängelsestraff därför kunna förenas med en vård- eller påverkanssanktion.

En förutsättning för att en vård- eller påverkanssanktion ska kunna dömas ut ska vara att den tilltalade har behov av vård eller behandling för t.ex. missbruk eller att det finns brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet som bedöms lämplig för honom eller henne.

Kriminalvården ska göra en bedömning av om det finns förutsättningar för en vård- eller påverkanssanktion och i så fall lämna förslag till en sådan sanktion.

En vård- eller påverkanssanktion ska vara i huvudsak lika ingripande som det antal dagsböter, det antal timmar samhällstjänst eller det antal månader hemarrest som det villkorliga fängelsestraffet annars skulle ha förenats med. Om det är uppenbart att de insatser som Kriminalvården har föreslagit inte är tillräckligt ingripande, ska rätten kunna kombinera sanktionen med dagsböter, samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollsanktion.

Kontraktsvård

Kontraktsvård innebär att den dömda förbinder sig att genomgå vård eller behandling som är i princip lika omfattande och ingripande som det ovillkorliga fängelsestraff som annars skulle ha dömts ut. Vården ska normalt genomföras på institution.

Kontraktsvård ska kunna användas som tilläggsstraff om det villkorliga fängelsestraffets längd uppgår till ett år eller mer, eller om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott på sådant sätt att det annars inte hade funnits förutsättningar att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt.

Slopad särbehandling på grund av brottets art

Enligt dagens regler kan brottets art vara ett skäl att döma till fängelse, trots att straffvärdet är relativt lågt och det inte heller är fråga om återfall i brott.

I praxis leder exempelvis grovt rattfylleri, mened, vissa misshandelsbrott, vissa sexualbrott, vissa skattebrott, narkotikabrott och jaktbrott ofta till fängelse, även om straffvärdet är endast någon eller några månader. Antalet s.k. artbrott har under senare år blivit allt fler.

Argumenten för särbehandling är olika, men avskräckning förefaller vara det övergripande syftet.

Enligt vår mening är denna särbehandling inkonsekvent och den saknar tydliga riktlinjer. Skälen för en särbehandling minskar också avsevärt i det system som vi föreslår, där brott på fängelsenivå alltid ska leda till ett fängelsestraff utmätt i tid med en tilläggsanktion utmätt i förhållande till brottets allvar.

Vi föreslår därför att brott med samma straffvärde ska behandlas lika vid påföljdsvalet. Det leder till att antalet korta fängelsestraff minskar till förmån för frivård med ett tydligt innehåll.

En del av de skäl som i dag används för att döma till en strängare påföljd för vissa brottstyper kan, i det system som vi föreslår, antas leda till att straffen för dessa brottstyper i stället blir något längre.

Betydelsen av återfall i brott

Allmänt om återfall

Trovärdigheten i påföljdssystemet kräver att den som återfaller i brott döms till en mer ingripande påföljd än den som är tidigare ostraffad. Samtidigt måste återfallsregleringen vara sådan att den inte kraftigt ökar antalet intagna i våra anstalter.

Om det nya brottet ligger på fängelsenivå och har begåtts under prøvotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska alltid en mer ingripande påföljd dömas ut än för den som är ostraffad.

Även om återfallet sker efter utgången av prøvotiden för ett villkorligt fängelsestraff ska straffet kunna skärpas, beroende främst på hur lång tid som förflutit sedan den tidigare domen, likheten mellan den gamla och den nya brottsligheten och brottslighetens allvar.

Det behöver dock inte nödvändigtvis dömas ut ett ovillkorligt fängelsestraff vid återfall. Om straffet kan skärpas tillräckligt genom en strängare tilläggsanktion kan ett nytt villkorligt fängelsestraff dömas ut.

Om det inte finns möjlighet att döma ut en mer ingripande tilläggsanktion ska ovillkorligt fängelse dömas ut.

Återfall under prøvotiden för ett villkorligt fängelsestraff

I första hand ska prövas om återfallet kan beaktas tillräckligt genom att ett nytt villkorligt fängelsestraff förenas med en tilläggsanktion av mer ingripande slag än vad som annars hade kommit i fråga.

Det innebär t.ex. att ett villkorligt fängelsestraff som annars skulle ha förenats med dagsböter får förenas med samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollanktion eller att ett villkorligt fängelsestraff som annars skulle ha förenats med samhällstjänst får förenas med hemarrest.

Även en vård- eller påverkanssanktion ska kunna användas som tilläggssanktion vid återfall, under förutsättning att sanktionen är tillräckligt ingripande med hänsyn till både fängelsestraffets längd och den tidigare brottsligheten.

Återfall efter utgången av prøvotiden för ett villkorligt fängelsestraff

Om det nya brottet är begånget efter det att prøvotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff har löpt ut, är skälen mot att på nytt döma till villkorligt fängelse inte lika starka.

Om det bedöms att en skärpning bör ske, ska det i sådan situation kunna beslutas att fängelsestraffet ska vara villkorligt, om rätten anser det tillräckligt att välja en tilläggssanktion av mer ingripande slag eller t.ex. fler dagsböter, fler timmar samhällstjänst eller en mer ingripande vård- eller påverkanssanktion än vad som annars hade kommit i fråga.

Återfallets betydelse för straffmätningen

Återfall i brott ska på samma sätt som i dag kunna beaktas genom att det döms ut ett kraftigare bötesstraff eller ett längre fängelsestraff än vad som annars hade blivit aktuellt. Denna möjlighet ska dock begränsas till att avse endast böter och ovillkorliga fängelsestraff.

För villkorliga fängelsestraff ska skärpningen vid återfall ske genom valet av tilläggssanktion eller genom att det i stället för villkorligt fängelse döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff.

Beslut om att tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff ska verkställas i anstalt

Ett villkor vid villkorligt fängelse är att den dömden inte återfaller i brott under prövotiden. Ett återfall i brott inom prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff måste därför alltid leda till en reaktion. Reaktionen behöver dock inte alltid vara att det tidigare straffet måste verkställas i anstalt. I stället bör skärpningen på grund av återfallet i första hand ske genom att det döms ut en strängare påföljd för den nya brottsligheten, antingen villkorligt fängelse med en mer ingripande tilläggsstraff eller – om inte det är tillräckligt – ett ovillkorligt fängelsestraff. Självklart måste också den tidigare utdömda tilläggsstraffen fullgöras i ett sådant fall.

Om det inte anses tillräckligt att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten, ska rätten besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Så kan vara fallet exempelvis vid snabba återfall eller om den dömden helt har struntat i att utföra tilläggsstraffen. I ett sådant beslut ska det göras en avräkning för vad den dömden har fullgjort av det villkorliga fängelsestraffet genom att genomföra hela eller delar av tilläggsstraffen.

Misskötsamhet

Allmänt om bristande verkställighet

Trovärdigheten av ett system med villkorligt fängelse bygger bl.a. på att utdömda straff också verkställs. Om den dömden inte fullgör tilläggssanktionen brister det i verkställighet av det villkorliga fängelsestraffet.

Bristande verkställighet måste alltid leda till en reaktion.

Reaktionerna vid bristande verkställighet ska vara tydliga, konsekventa och förutsebara. De ska trappas upp successivt.

Kontroll av verkställigheten

Kriminalvården ska utforma verkställigheten av tilläggssanktionerna till villkorligt fängelse så att de kan kontrolleras på ett tydligt och effektivt sätt.

De som Kriminalvården anlitar för kontroll av verkställigheten ska vara skyldiga att anmäla till Kriminalvården om den dömden inte fullgör sina skyldigheter enligt tilläggssanktionen.

Reaktioner vid bristande verkställighet

Kriminalvården ska tydligt klargöra för den dömden vad som händer om tilläggssanktionen inte fullgörs.

Kriminalvården ska kunna göra justeringar av den utdömda sanktionen om den inte fungerar. Sådana justeringar kan t.ex. bestå av att en mindre del av en samhällstjänst får utgöras av programverksamhet eller att ett inslag i en vård- eller påverkanssanktion byts ut mot ett annat, för den dömden lämpligare, inslag.

Om sådana åtgärder inte är tillräckliga, ska Kriminalvården kunna meddela särskilda föreskrifter om t.ex. nykterhet och drogfrihet eller kontakt med en övervakare som syftar till att tilläggssanktionen genomförs. Kriminalvården ska också kunna meddela den dömden en varning.

Om varning redan har meddelats eller om det kan antas att den dömda inte kommer att fullgöra tilläggssanktionen även om en varning meddelas, ska övervakningsnämnden ha möjlighet att förlänga prøvotiden för det villkorliga fängelsestraffet till som längst fyra år eller att byta ut tilläggssanktionen mot en annan sanktion som är minst lika ingripande som den ursprungliga.

I sista hand ska bristande verkställighet leda till att domstol beslutar att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt, dvs. som ovillkorligt fängelse.

Omhändertagande

Om åtgärder behöver vidtas på grund av bristande verkställighet av en tilläggssanktion ska den dömda kunna omhändertas.

Omhändertagande ska beslutas av en övervakningsnämnd. Kriminalvården ska dock ha rätt att omedelbart omhänderta den dömda, om han eller hon brister i verkställigheten av en hemarrest eller en kontraktsvård och det därmed blir aktuellt att föra talan om att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt.

Böter

Dagsbotsbelopp

För att öka trovärdigheten av böter, både som självständigt straff och som tilläggssanktion till villkorligt fängelse, ska det säkerställas att ett dagsbotsstraff alltid överstiger vad som i dag kan utgå genom penningböter, dvs. 4 000 kr.

Dagsböter ska bestämmas till 4 000 kronor samt det antal dagsböter som följer med anledning av brottsligheten, minst 30 och högst 150, eller 200 när böter används som gemensamt straff för flera brott.

Varje dagsbot ska fastställas till ett visst belopp från och med 30 till och med 1 000 kronor, efter vad som bedöms som skäligt med hänsyn till den tilltalades inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt.

Lägsta dagsbotsstraff blir därför 4 900 kr.

Verkställigheten av dagsbotsstraff

För att minska den andel böter som lämnas över till indrivning och på så sätt även öka effektiviteten i verkställigheten av bötesstraff, ska det införas en möjlighet till uppskov och längre betalningsfrist för dagsbotsstraff.

Förvandling av obetalda böter till fängelse

I dag kan obetalda böter förvandlas till fängelse om det är uppenbart att den bötfällda av tredska har låtit bli att betala böterna eller om förvandling annars av särskilda skäl är påkallad från allmän synpunkt.

Vi föreslår att kravet på att det ska vara ”uppenbart” att den bötfällda har tredska tas bort. Det innebär att den som medvetet vägrar att betala i större utsträckning än i dag ska få bötesstraffet förvandlat till fängelse.

Erkännande eller annan medverkan till utredningen kan ge lägre straff

Den bestämmelse som finns i dag om strafflindring för den som frivilligt angett sig, kompletteras så att rätten vid bestämmande av straffet också ska ta hänsyn till om den tilltalade genom att erkänna eller på annat sätt medverkat till utredningen av det egna brottet. Strafflindring kan ges framför allt vid allvarliga och svårutredda brott.

Hänsyn till andra reaktioner på brottet

Utöver straffet följer ofta andra rättsliga reaktioner på ett brott. Det kan vara fråga om t.ex. körkortsindragning, avsked, näringsförbud och förverkande. I dag tar domstolarna en viss hänsyn till sådana sanktioner när straffet bestäms. Nu införs en bestämmelse där det uttryckligen slås fast att det som grund för strafflindring ska beaktas om straffet blir oproportionerligt strängt med hänsyn till andra rättsliga sanktioner till följd av brottet.

Påföljder för unga lagöverträdare

Allmänna utgångspunkter

- Ungdomar i åldern 15–17 år ska dömas till en påföljd som är anpassad efter deras ålder och mognad.
- Huvudansvaret för verkställigheten ska ligga på socialtjänsten.
- Socialtjänstens insatser för att ge underlag för påföljdsbestämningen och vid verkställigheten ska utvecklas och göras mer enhetliga.
- Socialstyrelsens tillsyn och riktlinjer bör utvecklas.
- Möjligheterna att följa upp en sluten ungdomsvård med ytterligare vård och behandling ska öka.
- Dagens påföljder för unga – ungdomsvård, ungdomstjänst och sluten ungdomsvård – fungerar relativt väl. I vissa fall finns dock ingen lämplig eller tillräckligt ingripande ungdomspåföljd att ta till. Det finns därför behov av att införa nya påföljder för unga lagöverträdare.
- För ungdomar i åldern 18–20 år ska påföljdsvalet i princip ske som för vuxna.

Nya påföljder för unga

Påföljden ungdomsvård förutsätter att den unge har ett särskilt behov av vård och i regel att han eller hon samtycker till den föreslagna vården. För påföljden ungdomstjänst förutsätts att den unge är lämplig och samtycker.

Förutsättningarna för dessa påföljder är sådana att det ibland inte finns någon lämplig eller tillräckligt ingripande ungdomspåföljd att ta till. Det finns därför behov av att komplettera påföljdssystemet med nya påföljder för unga.

Kontaktskyldighet för unga

Vi föreslår att det införs en ny ungdomspåföljd kallad kontaktskyldighet för unga. Innehållet i påföljden ska så långt möjligt fyllas med vad som i dag kan ingå i åtgärden särskilt kvalificerad kontaktperson enligt socialtjänstlagstiftningen.

Socialnämnden i den unges hemort ska vara huvudman för påföljden.

Kontaktskyldighet för unga ska väljas som påföljd om det på grund av den unges person inte finns förutsättningar för vare sig ungdomsvård eller ungdomstjänst. Den ska kunna dömas ut oberoende av den unges inställning till påföljden.

Den som döms till kontaktskyldighet för unga ska åläggas en skyldighet att hålla kontakt med en särskilt utsedd kontaktperson på en tid mellan två och sex månader. Domstolen ska bestämma kontaktskyldighetens längd utifrån brottslighetens allvar.

Innehållet i påföljden ska som utgångspunkt bestå av kontakt med kontaktpersonen. Kontaktpersonens uppgift ska vara både stödjande och kontrollerande. Deltagande i programverksamhet eller annan verksamhet som syftar till att motverka risken för återfall i brott ska också kunna ingå.

Ungdomsövervakning

Vi föreslår att det införs en ny ungdomspåföljd kallad ungdomsövervakning.

Påföljden ska tillämpas i de situationer där vare sig ungdomsvård, ungdomstjänst eller kontaktskyldighet för unga är en tillräckligt ingripande straffrättslig reaktion och alltså användas vid förhållandevis allvarliga brott.

Påföljden ska vara

- behandlingsinriktad
- intensiv
- innefatta tydliga inskränkningar i den unges rörelsefrihet

Statens institutionsstyrelse ska vara huvudman för påföljden.

Ungdomsövervakning ska pågå under lägst sex månader och högst ett år, beroende på brottets allvar.

En verkställighetsplan ska upprättas. Den ska reglera frågor om den unges boende, skolgång, sysselsättning och fritid, missbruksbehandling, annan vård och behandling eller andra motsvarande åtgärder som syftar till att den unge ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt.

Den unge ska ha skyldighet att regelbundet träffa en särskilt utsedd koordinator.

I påföljden ska ingå antingen ett förbud att lämna bostaden under helgkvällar och helgnätter eller andra motsvarande inskränkningar i friheten, exempelvis förbud att vistas på vissa platser eller inom vissa områden. Frihetsinskränkningarna ska kunna kontrolleras bl.a. med hjälp av elektroniska hjälpmedel. De frihetsinskränkande inslagen ska kunna trappas ned om den unge följer övriga delar av verkställighetsplanen.

Verkställighetsplanen ska också innehålla beslut om drogfrihet och drogkontroll.

Om den unge inte kommer till möten med koordinatören ska han eller hon kunna hämtas genom polishandräckning. Även de frihetsinskränkande inslagen ska i vissa fall kunna genomdrivas med hjälp av polis.

Varningsstraff

Dagsböter är inte någon effektiv påföljd för lagöverträdare i åldern 15–17 år.

Om någon begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 år och brottet inte är allvarligare än att det skulle leda till ett lågt bötesstraff och den unge tidigare är ostraffad ska domstolen därför kunna döma till ett varningsstraff.

Den unge ska alltid vara personligen närvarande i domstolen när varningsstraffet meddelas.

Effekter av våra förslag

Minskad användning av korta fängelsestraff

Det förhållandet att alla brottstyper ska behandlas lika vid påföljdsvalet och att således särbehandlingen på grund av brottets art slopas kommer att leda till en minskning av antalet korta fängelsestraff i anstalt.

I dag döms årligen cirka 13 000 personer till fängelse. Av dessa får cirka 10 000 straff som är kortare än ett år. Omkring 3 000 verkställer sitt straff i hemmet med elektronisk fotboja.

Om våra förslag genomförs kan antalet fängelsedömda i anstalt förväntas minska. Hur stor minskningen blir beror dock på vilka andra kriminalpolitiska förändringar som sker.

Ökat ansvar för frivården

Frivårdens ansvar ökar genom förslagen. Innehållet i de påföljder som är alternativ till fängelse i anstalt kommer att bli tydligare och mer kraftfullt.

Kriminalvårdens arbete med att ta fram underlag för domstolarnas påföljdsbedömning kommer också att öka.

Tydligare reaktioner vid återfall och misskötsamhet

Reaktionerna vid återfall i brott och vid misskötsamhet under verkställighet av de påföljder som väljs som alternativ till fängelse i anstalt kommer att stramas upp. Det leder till att fler kommer att tas in i anstalt på grund av nya brott eller att tilläggssanktionen inte fullgörs.

Heltäckande påföljdssystem för unga

Genom de nya påföljderna kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning kommer det att finnas ett heltäckande påföljdssystem för ungdomar i åldern 15–17 år.

Ekonomiska konsekvenser

Minskningen av antalet korta fängelsestraff som avtjänas i anstalt kommer på sikt att leda till minskade kostnader för Kriminalvården. Mot detta ska ställas ökade krav och ökat ansvar för frivården.

De nya ungdomspåföljderna kommer att leda till något ökade kostnader för kommuner och för Statens institutionsstyrelse.

Vi gör sammantaget bedömningen att våra förslag inte kommer att leda till ökade kostnader för det allmänna. Det kommer dock att krävas relativt betydande insatser för omställning och utbildning.

Genom införande av ett grundbelopp för dagsböter kommer dagsbotsbeloppen att höjas. Det kommer att leda till en intäktsökning för staten.

Statens offentliga utredningar 2012

Kronologisk förteckning

1. Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. U.
2. Framtidens högkostnadsskydd i vården. S.
3. Skatteincitament för riskkapital. Fi.
4. Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området. A.
5. Högskolornas föreskrifter. U.
6. Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. S.
7. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. M.
8. Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. Ju.
9. Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. A.
10. Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. Ku.
11. Snabbare betalningar. Ju.
12. Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. Ju.
13. En sammanhållen svensk polis. Ju.
14. Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. Fi.
15. Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. M.
16. Att angöra en kulturbrygga – för stöd till nyskapande kultur. Ku.
17. Psykiatri och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. S.
18. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. – den mjuka infrastrukturen på väg. N.
19. Nationella patent på engelska? N.
20. Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. U.
21. Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N.
22. Mål för rovdjuren. M.
23. Mindre våld för pengarna. Ku.
24. Likvärdig utbildning – riksrekryterande gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning. U.
25. Enklare för privatpersoner att hyra ut sin bostad med bostadsrätt eller äganderätt. S.
26. En ny brottsskadelag. Ju.
27. Färdplan för framtiden – en utvecklad flygtrafiktjänst. N.
28. Längre liv, längre arbetsliv. Förutsättningar och hinder för äldre att arbeta längre. S.
29. Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid. Fö.
30. Vital kommunal demokrati. Fi.
31. Sänkta trösklar – högt i tak Arbete, utveckling, trygghet. A.
32. Upphandlingsstödet framtid. S.
33. Gör det enklare! S.
34. Nya påföljder + kort presentation. Ju.

Statens offentliga utredningar 2012

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. [8]
Snabbare betalningar. [11]
Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. [12]
En sammanhållen svensk polis. [13]
En ny brottskadeförordning. [26]
Nya påföljder + kort presentation. [34]

Försvarsdepartementet

- Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid. [29]

Socialdepartementet

- Framtidens högkostnadsskydd i vården. [2]
Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. [6]
Psykiatri och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. [17]
Enklare för privatpersoner att hyra ut sin bostad med bostadsrätt eller äganderätt. [25]
Längre liv, längre arbetsliv. Förutsättningar och hinder för äldre att arbeta längre. [28]
Upphandlingsstödet framtid. [32]
Gör det enklare! [33]

Finansdepartementet

- Skatteincitament för riskkapital. [3]
Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. [14]
Vital kommunal demokrati. [30]

Utbildningsdepartementet

- Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. [1]
Högskolornas föreskrifter. [5]

Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. [20]

- Likvärdig utbildning
– riksrekryterande gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning. [24]

Miljödepartementet

- Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. [7]
Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. [15]
Mål för rovdjuren. M. [22]

Näringsdepartementet

- Så enkelt som möjligt för så många som möjligt – den mjuka infrastrukturen på väg. [18]
Nationella patent på engelska? [19]
Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N. [21]
Färdplan för framtiden
– en utvecklad flygtrafiktjänst. [27]

Kulturdepartementet

- Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. [10]
Att angöra en kulturbyrå
– för stöd till nyskapande kultur. [16]
Mindre våld för pengarna. [23]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området [4]
Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. [9]
Sänkta trösklar – högt i tak
Arbete, utveckling, trygghet. [31]